

Sabina Olszyk*

**ANDRZEJ ŻEBROWSKI, WALKA INFORMACYJNA
W ASYMETRYCZNYM ŚRODOWISKU
BEZPIECZEŃSTWA MIĘDZYNARODOWEGO.
WYBRANE PROBLEMY. „PRACE MONOGRAFICZNE”
NR 740, WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersytetu PEDAGOGICZNEGO, KRAKÓW
2016, 560 SS., BIBLIOGR., ISBN 978-83-7271-952-2**

Przełom XX i XXI w. to czas rewolucyjnych zmian w różnych sferach otaczającej nas rzeczywistości. Przemiany polityczne, ekonomiczne oraz społeczne na świecie przeorientowały dotychczasową percepcję wielu zjawisk i procesów. Rozwój nauki i techniki oraz sieci komunikacyjnych, postępująca globalizacja i wszechobecna informatyzacja wymusiły szereg zmian w różnych sferach działalności człowieka, a także w środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego. Pojawiły się nowe zagrożenia, nowi przeciwnicy, nowe typy konfliktów, nastąpiła zmiana metod i narzędzi prowadzenia wojen, doszło do swoistej asymetryzacji działań zbrojnych. Nie ma już pól bitew, nie ma frontów, walka rozgrywa się w dużym stopniu w cyberprzestrzeni, a kluczową pozycję w tym nowym wymiarze bezpieczeństwa odgrywa informacja¹. Informacja rozumiana jako konkretne dane, czy to w postaci tekstu, liczb czy dźwięków etc., które zmniejszają stopień niewiedzy odbiorcy oraz wnoszą do jego świadomości element nowości. Informacja stanowi swoistą broń, dzięki której podmioty mogą podejmować korzystne dla siebie

* Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

¹ Informacja (łac. *informatio* – przedstawienie, wizerunek; *informare* – kształtować, przedstawiać) – to termin interdyscyplinarny, definiowany różnie w różnych dziedzinach nauki; najogólniej – właściwość pewnych obiektów, relacja między elementami zbiorów pewnych obiektów, której istotą jest zmniejszanie niepewności (nieokreśloności). Główną własnością informacji jest przekazywana wiedza. W walce zbrojnej informację stanowi określona porcja energii skumulowana na jej materialnym odwzorowaniu (Pasiczny 1981: 86; Kwecka 2001: 28).

decyzje i prowadzić skuteczną politykę. Zajmuje także ważną pozycję wspierania walki militarnej i pozamilitarnej. Istota walki informacyjnej w sferze militarnej sprowadza się do stworzenia sytuacji utrudniającej przeciwnikowi podejmowanie trafnych decyzji i realizacji działań, przy jednoczesnej obronie własnych interesów. Walka informacyjna ukierunkowana jest bowiem na dezorientowanie przeciwnika, komplikowanie jego warunków działania i w konsekwencji zmuszanie go do podejmowania błędnych decyzji (Janczak 2001: 5–6; Żebrowski 2016: 7–8). Anonimowość tego ataku umożliwia długotrwałe oddziaływanie informacyjne na wybrany obiekt zainteresowania. Każdy, kto ma dostęp do informacji o określonych parametrach i potrafi je wykorzystać w odpowiednim czasie i miejscu, kontroluje środowisko oddziaływania informacyjnego (Żebrowski 2016: 6).

Problematykę walki informacyjnej w skomplikowanym środowisku międzynarodowym podejmuje monografia będąca przedmiotem recenzji. Autorem omawianej pozycji jest dr hab. inż. Andrzej Żebrowski², prof. nadzw. UP – politolog, prekursor badań nad współczesnymi służbami specjalnymi, a także znany specjalista w dziedzinie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego państwa, walki informacyjnej oraz ochrony informacji niejawnych. Aktualnie pełni funkcję kierownika Katedry Bezpieczeństwa Wewnętrznego Państwa w Instytucie Politologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

Monografia *Walka informacyjna w asymetrycznym środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego* jest oryginalnym i nowatorskim opracowaniem uwzględniającym złożoność walki informacyjnej jako procesu

² W 1997 r. obronił rozprawę doktorską nt. *Kontrola cywilna nad Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej*, uzyskując stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce. Od 2007 r. doktor habilitowany nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce – temat rozprawy habilitacyjnej: *Ewolucja polskich służb specjalnych. Wybrane obszary walki informacyjnej (wywiad i kontrwywiad w latach 1989–2003)*. Członek Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego – Oddział w Krakowie. Autor wielu publikacji, m.in.: *Kontrola cywilna nad Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej* (1997); *Czynności operacyjno-rozpoznawcze (regulacje prawne)* (2000); *Kontrola cywilna nad służbami specjalnymi III Rzeczypospolitej (1989–1999). Zagadnienia politologiczno-prawne* (2001); *Ewolucja polskich służb specjalnych. Wybrane aspekty walki informacyjnej (wywiad i kontrwywiad w latach 1989–2003)* (2005); *Wywiad i kontrwywiad XXI wieku* (2010); *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej w Unii Europejskiej. Zagadnienia politologiczno-prawne* (2011); *Zarządzanie kryzysowe elementem bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* (2012). ANDRZEJ ŻEBROWSKI (WWW), <http://nauka-polska.pl/dhtml/raporty/ludzieNauki?rtype=opis&objectId=205215&lang=pl> (11.03.2016); DR HAB. INŻ. ANDRZEJ ŻEBROWSKI, PROF. UP (WWW), http://www.politologia.up.krakow.pl/1,192,o_instytucie,struktura_organizacyjna,katedra_bezpieczenstwa_wewnetrznego_panstwa.prof_up_dr_hab_inz_andrzej_zebrowski.html (11.03.2016).

sterowania społecznego, którego celem jest, szeroko rozumiane, niszczenie przeciwnika za pomocą informacji. Anonimowość, subtelność i transgraniczność wojny informacyjnej stanowią furtkę dla wrogów, którzy mogą toczyć walkę prawie z każdego miejsca na świecie, nie są bowiem ograniczeni logistycznie, klimatycznie ani atmosferycznie.

Celem publikacji jest uzyskanie odpowiedzi na pytania o to, jaka jest istota owej walki i jaki ma ona wpływ na funkcjonowanie jednostek oraz podmiotów państwowych i pozapaństwowych? Kluczowe znaczenie odgrywa tutaj osadzenie walki informacyjnej w środowisku asymetrycznym, charakteryzującym się niewspółmiernością, odmiennością i nieproporcjonalnością podmiotów będących uczestnikami walki (Pawłowski 2009: 129). Asymetria będzie w tym kontekście oznaczać umiejętność wykorzystania wszelkiego rodzaju różnic w szeroko pojmowanych potencjałach walczących stron zarówno przed, jak i w toku prowadzenia działań, w celu maksymalizacji własnych zysków (Gawliczek, Pawłowski 2003: 18).

Książka, w opinii Autora, ma stanowić uzupełnienie istniejącej literatury przedmiotu (Żebrowski 2016: 11). Pozwolę sobie jednak podkreślić, że pomimo istnienia na rynku wydawniczym tak wielu pozycji z zakresu bezpieczeństwa informacyjnego³, wojny informacyjnej⁴ oraz asymetryzacji współczesnych konfliktów⁵, pozycja A. Żebrowskiego

³ M.in.: K. Liderman (2012), *Bezpieczeństwo informacyjne*, Warszawa; J. Depo, J. Piwowarski (2012), *Bezpieczeństwo informacyjne. Informacje niejawne*, cz. 1 oraz cz. 2, Kraków; K. Liedel (2008), *Bezpieczeństwo informacyjne w dobie terrorystycznych i innych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego*, Toruń; J. Janczak, A. Nowak (2013), *Bezpieczeństwo informacyjne. Wybrane problemy*, Warszawa; A. Bógdał-Brzezińska, M. Gawrycki (2003), *Cyberterrorizm i problemy bezpieczeństwa informacyjnego we współczesnym świecie*, Warszawa; P. Sienkiewicz i in. (2015, red.), *Nie-bezpieczny świat. Systemy, informacja, bezpieczeństwo*, Warszawa; K. Liedel, P. Piasecka, T. Aleksandrowicz (2014, red.) *Sieciocentryczne bezpieczeństwo. Wojna, pokój i terroryzm w epoce informacji*, Warszawa; P. Bączek (2006), *Zagrożenia informacyjne a bezpieczeństwo państwa polskiego*, Toruń.

⁴ M.in.: Z. Modrzejewski (2015), *Operacje informacyjne*, Warszawa; K. Rokiciński, B. Pac (2010), *Operacje informacyjne w działaniach militarnych*, Gdynia; L. Ciborowski (1999), *Walka informacyjna*, Toruń; D. E. Robling (2002), *Wojna informacyjna i bezpieczeństwo informacji*, Warszawa; R. Brzeski (2014), *Wojna informacyjna – wojna nowej generacji*, Komorów; G. J. Rattray (2004), *Wojna strategiczna w cyberprzestrzeni*, Warszawa; J. Darczewska (2015), *Diabeł tkwi w szczegółach. Wojna informacyjna w świetle doktryny wojennej Rosji*, Warszawa.

⁵ M.in.: J. Lasota (2014), *Asymetria w walce zbrojnej*, Warszawa; P. Gawliczek (2007), *Terroryzm z wykorzystaniem broni masowego rażenia (megaterroryzm) jako zagrożenie asymetryczne*, Warszawa; K. Rokiciński (2013), *Asymetria na morzu. Wyzwania, szanse i zagrożenia*, Gdynia; D. Gibas-Krzak (2015, red.) *Asymetryczne Balkany. Działania asymetryczne, militarne i polityka bezpieczeństwa na Półwyspie Bałkańskim*

stanowi pionierskie i nowatorskie dzieło na gruncie polskim, które w sposób kompleksowy i wyczerpujący analizuje badane zjawisko w różnych perspektywach naukowych. Walorem monografii jest także jej użyteczny charakter. Już samo wskazanie zagrożeń bezpieczeństwa informacyjnego w kontekście trwającej walki informacyjnej może stanowić cenną podpowiedź dla polityków, wojska, organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, które powinny wykazać się szybkością i elastycznością działania oraz dostosować metody i narzędzia do specyfiki tego rodzaju walki.

Monografia, będąca przedmiotem analizy, podzielona została na dwie zasadnicze części. Pierwsza z nich podejmuje kwestię istoty walki informacyjnej. Część druga traktuje o strefach walki informacyjnej i jej narzędziach. Klamrą spinającą całą pracę są *Wstęp* i *Zakończenie*.

W ramach części pierwszej, obejmującej pięć rozdziałów, omówiono specyfikę środowiska asymetrycznego, zwracając uwagę na szereg zagrożeń i wyzwań, jakie współcześnie stoją przed społecznością międzynarodową. Scharakteryzowano ponadto zagrożenia o charakterze militarnym, niemilitarnym oraz te, których źródłem jest cyberprzestrzeń. W ramach niebezpieczeństw o charakterze niemilitarnym szczegółowo omówiono zagrożenia polityczne, ekonomiczne, społeczno-kulturowe, społeczne, kulturowe oraz informacyjne. W analizowanej publikacji zaprezentowano także stan badań nad problematyką walki informacyjnej oraz operacji informacyjnych prowadzonych przez światowe ośrodki badawcze. W dalszych rozważaniach skoncentrowano się na elementach walki informacyjnej, tj. ataku, obrony i zakłóceniach informacyjnych, których kompleksowość i wzajemne powiązanie pozwalają skutecznie zaatakować przeciwnika. W tej części omówiono również specyfikę działań sieciocentrycznych⁶, umożliwiających stworzenie szybkiej i efektywnej platformy wymiany informacji, która pozwala uzyskać przewagę

w *XX i XXI wieku*, red. D. Gibas-Krzak, Częstochowa; P. Gawliczek, J. Pawłowski (2003), *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa; J. Karpowicz (2014), *Wojny XXI wieku*, Dęblin; R. Kuźniar (2005, red.) *Porządek międzynarodowy u progu XXI wieku*, Warszawa; M. Madej (2007), *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego*, Warszawa; H. Münkler (2004), *Wojny naszych czasów*, Kraków; S. Wojciechowski, R. Fiedler (2009, red.) *Zagrożenia asymetryczne współczesnego świata*, Poznań; T. Szczurek (2014, red.) *Asymetryczne zagrożenia bezpieczeństwa narodowego w XXI wieku*, Warszawa; S. Wojciechowski, A. Wejkszner (2013, red.) *Kluczowe determinanty bezpieczeństwa Polski na początku XXI w.*, Warszawa; M. Witecka (2011), *Zagrożenia asymetryczne a technologie informacyjne*, Warszawa.

⁶ Sieciocentryczność w tym kontekście oznacza taką organizację procesu gromadzenia, przetwarzania, selekcji i dystrybucji informacji, która zapewnia dostępność potrzebnych danych we właściwym miejscu i czasie.

strategiczną, taktyczną i operacyjną nad wrogiem. Umożliwia to skuteczną realizację zadań w obrębie współczesnego pola walki, zdominowanego przez elektronikę. Następnie scharakteryzowano uczestników walki informacyjnej, którymi mogą być zarówno podmioty państwowe, jak i pozapaństwowe. Zidentyfikowano przy tym źródła informacji podmiotów podejmujących walkę oraz zaakcentowano kluczową rolę, jaką odgrywa w niej znajomość infrastruktury informacyjnej przeciwnika.

Drugą część publikacji otwiera rozdział poświęcony sferze materialnej walki informacyjnej. Zwrócono tutaj uwagę na miejsce i zadania tego rodzaju walki we współczesnych konfliktach zbrojnych. Następnie omówiono sferę duchową walki informacyjnej, dotyczącą bardzo interesującej materii, a mianowicie oddziaływania owej walki na psychikę człowieka. Szczególnie ciekawym zagadnieniem jest wpływ sekt i nowych ruchów religijnych agresywnie i manipulacyjnie działających na człowieka. W dalszej części monografii zaprezentowano instrumenty wykorzystywane w walkach i operacjach informacyjnych. Jednym z najczęściej stosowanych i skutecznych narzędzi jest dezinformacja prowadzona zarówno w czasie wojny, jak i pokoju przez praktycznie wszystkie podmioty międzynarodowe. Wśród innych narzędzi skutecznych w prowadzeniu walki Autor wymienia: broń elektromagnetyczną, broń kinetyczną, nowoczesne technologie, technikę przyszłości oraz nanotechnologię. Ostatni rozdział książki zatytułowany *Kontrola społeczeństwa* poświęcony został szczególnemu rodzajowi prowadzenia walki informacyjnej ukierunkowanej na pojedynczego człowieka i określone zbiorowości. Omówiono tutaj realizowane w wielu państwach badania w zakresie m.in. kontrolowania umysłu techniką oddziaływania na człowieka lub przy wykorzystaniu technologii elektromagnetycznych. Zwrócono także uwagę na kwestię inwigilacji społeczeństwa, która współcześnie przybiera charakter totalny, ograniczając tym samym prywatność członków społeczeństwa.

Chociaż zamierzeniem Autora publikacji nie było zapewne całkowite wyczerpanie tematu, to udało się w sposób kompleksowy omówić najważniejsze zjawiska i procesy dotyczące walki informacyjnej w asymetrycznym środowisku bezpieczeństwa oraz pokazać różnorodność i złożoność owej walki. Autor potraktował temat całościowo, korzystając z dorobku wielu różnych dziedzin wiedzy: prawa międzynarodowego, karnego, policyjnego, kryminologii, kryminalistyki, socjologii, psychologii społecznej, ekonomii, politologii, nauk technicznych i wojskowych. Tak szerokie i różnorodne ujęcie tematu znacznie wzbogaca dotychczasową debatę na ten temat i może stanowić inspirację do dalszej wielowątkowej wymiany poglądów. Książka stanowi doskonałą podbudowę

teoretyczną i praktyczną dla wszystkich tych, którzy pragnęliby analizować wpływ walki informacyjnej na funkcjonowanie poszczególnych państw, podmiotów pozapaństwowych oraz społeczeństw. Obiektywnym okiem specjalisty i znawcy tematu Autor nakreślił charakter i obszar aktualnych i przyszłych wyzwań, jakie stoją przed organizacjami państwowymi w dobie społeczeństwa informacyjnego. Wzbogacił również dyskurs na temat roli informacji i cyberprzestrzeni zarówno w wymiarze politycznym, społecznym, jak i informacyjnym.

Publikację cechuje jasna, klarowna konstrukcja, różnorodność poruszanych kwestii, co zasługuje na szczere uznanie. Książka opatrzona jest bogatą literaturą fachową w języku polskim i angielskim, na którą składają się różne typy dokumentów: materiały źródłowe, w tym akty prawne i dokumenty urzędowe, wydawnictwa zwarte, artykuły naukowe oraz strony internetowe (Żebrowski 2016: 539–554). W sumie w publikacji zacytowano 473 pozycje bibliograficznych, w tym 329 książek i 103 artykuły naukowe. Monografia została ponadto opatrzona licznymi rysunkami i tabelami, które wpłynęły in plus na odbiór omawianych zagadnień. Na końcu książki zamieszczono także *Spis rysunków i tabel* (Żebrowski 2016: 555–557).

Logicznie zbudowana narracja, trafne uwagi i prognozy uczyniły omawianą książkę publikacją o dużej wartości naukowej, otwierającą nowe obszary badawcze dla zainteresowanych tą tematyką naukowców. Ten argument uzasadnia potrzebę powstania owej monografii, w której poruszono zagadnienia nieuwzględnione w dotychczasowych pracach na temat walki informacyjnej, bądź przedstawiono je w sposób niewystarczający. Opracowanie ma niewątpliwie walory eksplanacyjne, stanowi ważne uzupełnienie literatury przedmiotu, będąc jednocześnie źródłem wiedzy o zjawisku walki informacyjnej w różnorodnych jej odsłonach.

Dużą zaletą książki jest prostota języka, jakim Autor operuje w przedstawieniu, skądinąd skomplikowanych, zagadnień z pogranicza stosunków międzynarodowych, wojskowości i informatyki. Pozwala to zrozumieć zjawiska związane z wojną informacyjną czytelnikowi, nawet słabo wprowadzonemu w tę tematykę. Zagłębiając się w problematykę walki informacyjnej czytelnikowi towarzyszy przekonanie, że twórca doskonale zna i rozumie zjawiska, które opisuje. Świadczy to o dogłębnej znajomości tematu zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i praktycznym i, nieczęstej dzisiaj wśród Autorów, umiejętności mówienia w prosty sposób o zjawiskach, które w rzeczywistości prostymi nie są.

W zasadzie autorka recenzji nie dopatrzyła się znaczących uchybień w publikacji, formalna i merytoryczna konstrukcja pracy wydaje się poprawna. W jej przekonaniu publikacja może liczyć na sporą grupę

odbiorców interesujących się zagadnieniem walki informacyjnej i zagrożeń asymetrycznych. Z uwagi na informacyjny, ale i praktyczny charakter treści zawartych w książce, w przekonaniu recenzentki, śmiało mogą po nią sięgać, oprócz polityków, studentów, zwykłych użytkowników nowych technologii, pasjonatów i badaczy zjawiska, także funkcjonariusze organów ścigania. Decyduje o tym przede wszystkim nowatorska tematyka oraz aktualność prezentowanych danych.

Bibliografia

- Andrzej Żebrowski (WWW), <http://nauka-polska.pl/dhtml/raporty/ludzieNauki?rtype=opis&objectId=205215&lang=pl> (11.03.2016).
- Dr hab. inż. Andrzej Żebrowski, Prof. UP (WWW), http://www.politologia.up.krakow.pl/1,192,o_institucie,struktura_organizacyjna,katedra_bezpieczenstwa_wewnetrzne_go_panstwa.prof_up_dr_hab_inz_andrzej_zebrowski.html (11.03.2016).
- Gawliczek P., Pawłowski J. 2003, *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa.
- Janczak J. 2001, *Zakłócenie informacyjne*, Warszawa.
- Kwećka R. 2001, *Informacja w walce zbrojnej*, Warszawa.
- Pasieczny L. 1981, *Encyklopedia organizacji i zarządzania*, Warszawa.
- Pawłowski J. 2009, *Zagrożenia asymetryczne w wojskowej myśli strategicznej* [w:] *Zagrożenia asymetryczne współczesnego świata*, red. S. Wojciechowski, R. Fiedler, Poznań.
- Żebrowski A. 2016, *Walka informacyjna w asymetrycznym środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego. Wybrane problemy*, „Prace Monograficzne” nr 740, Kraków.